

Provinciale Staten van Zeeland
t.a.v de voorzitter
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Onderwerp
Ontwikkeling financiële positie Zeeuwse
gemeenten 2024

Zaaknummer
402999

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 5 maart 2024

Geachte voorzitter,

Met deze brief willen we u nader informeren over de financiële positie van de Zeeuwse gemeenten. In de Gemeentewet is bepaald dat Gedeputeerde Staten financieel toezicht houden op de gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Voor het begrotingstoezicht is repressief toezicht regel en preventief toezicht uitzondering. Preventief toezicht houdt in dat de begroting en de begrotingswijzigingen de goedkeuring van GS behoeven. Bij repressief toezicht kunnen de begroting en begrotingswijzigingen direct uitgevoerd worden.

In onze brief van 12 december 2023 hebben wij u reeds geïnformeerd over de vorm van ons financieel toezicht in 2024 op de Zeeuwse gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Naast informatie over de toezichtvorm (repressief of preventief) hebben wij in die brief ook onze eerste belangrijkste bevindingen over de financiële positie van de gemeenten met u gedeeld.

Behalve Vlissingen hebben alle Zeeuwse gemeenten en gemeenschappelijke regelingen een structureel en reëel sluitende begroting 2024 vastgesteld. Daarom is voor die gemeenten de lichte vorm van repressief toezicht van toepassing.

Zoals bekend heeft de gemeente Vlissingen al enige jaren een zogenaamde artikel 12-status. De fondsbeheerders (de ministers van BZK en Financiën) zullen binnenkort een besluit nemen over het verzoek van Vlissingen voor een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds voor de jaren 2021 en 2022. Ook voor de jaren 2023 en 2024 is een beroep gedaan op artikel 12 van de Financiële verhoudingswet. Momenteel wordt gewerkt aan artikel 12-rapport voor die jaren. In de tweede helft van dit jaar zal duidelijk worden of en wanneer de artikel 12 status beëindigd kan worden.

Kerncijfers gemeentelijke begroting 2024

In de bijlage "Kerncijfers gemeentelijke begroting 2024" hebben wij cijfers van de belastingdruk, de schuldpositie, de vermogenspositie en overige kengetallen opgenomen. Daarbij zien we de volgende ontwikkelingen terugkomen.

De lokale heffingen stijgen gemiddeld met 5,3%. Onderling zijn de verschillen groot, de lokale lasten stijgen minimaal met 1,5% tot maximaal 9,6%. Dit betreft de opbrengststijging en niet de ontwikkeling van de lastendruk. Het COELO brengt jaarlijks de atlas lokale lasten uit, hier kan de **lokale lastendruk** per gemeente vergeleken worden.

Het eigen vermogen (de algemene en bestemmingsreserves) van de gemeenten stijgt met ongeveer 40% in één jaar sterk, reden hiervan zijn de positieve jaarrekening resultaten van 2022. Dit vertaalt zich ook in een betere solvabiliteit.

Hieronder gaan we in op een aantal ontwikkelingen waar gemeenten de komende jaren mee te maken krijgen.

Ontwikkeling gemeentefonds

Het gemeentefonds is de belangrijkste inkomstenbron voor gemeenten. Vorig jaar melden we u al dat het gemeentefonds tot en met 2025 sterk stijgt. Deze stijging (accres) komt voornamelijk doordat het gemeentefonds is gekoppeld met de Rijksuitgaven. Stijgen de Rijksuitgaven dan stijgt het gemeentefonds mee. Vanaf 2026 wordt het accres binnen het gemeentefonds weer naar beneden bijgesteld. Ondanks een reparatie van € 1 miljard vanaf 2026 daalt de omvang van het gemeentefonds ten opzichte van 2023 met € 4 miljard. In de bijlage presenteren we het begrotingssaldo 2024-2027, hier is terug te vinden welke impact dit per gemeente heeft.

Herverdeling gemeentefonds

De afgelopen jaren is onderzoek gedaan naar de verdeling van het gemeentefonds, hieruit is een herverdelingsvoorstel gekomen dat ingaat per 1 januari 2023. De herverdeling van het gemeentefonds pakt voor 11 van de 13 Zeeuwse gemeenten positief uit. In totaliteit gaan de Zeeuwse gemeenten er € 30 miljoen per jaar op vooruit. De negatieve en positieve herverdeeleffecten per gemeente zijn vooralsnog gemaximaliseerd. Na een driejarig ingroeipad, blijft door de maximalisering slechts € 12 miljoen voordeel over in 2025.

De verdere implementatie van het nieuwe verdeelmodel is afhankelijk van de evaluatie van de nieuwe verdeling en de uitkomsten van enkele aanvullende onderzoeken naar de maatstaf centrumfunctie (stapeling problematiek sociaal domein) en naar de Overige Eigen Middelen (OEM). Begin 2025 moeten de resultaten bekend zijn. Hierbij is kenbaar gemaakt dat het nieuwe verdeelmodel geen eindstation is en continu moet worden aangepast en doorontwikkeld.

Sociaal domein

Jeugdzorg hervormingsagenda

De problemen in de jeugdzorg zijn groot: lange wachtlijsten, vertrekkend personeel en een groeiende groep jongeren die zorg nodig heeft. Voldoende financiële middelen en inhoudelijke verbeteringen van het stelsel zijn daarbij belangrijk.

In 2023 is de Hervormingsagenda jeugd vastgesteld. De hervormingsagenda bevat een groot pakket aan afspraken om de jeugdzorg te verbeteren en financieel houdbaar te krijgen.

De maatregelen zoals opgenomen in de Hervormingsagenda tellen op tot een besparing van ongeveer € 1 miljard vanaf het jaar 2026. Voor een deel van de maatregelen (ruim € 650 miljoen) is er overeenstemming tussen het rijk en de VNG over de mogelijke haalbaarheid van deze maatregelen. Voor de overige € 380 miljoen is de raming van een aantal voornemens en maatregelen met meer onzekerheden omgeven met betrekking tot de opbrengst en uitharding daarvan.

In de hervormingsagenda is opgenomen dat de ophoging van het budget terug loopt van ongeveer € 1,4 miljard in 2024 naar € 800 miljoen vanaf 2027. Daartegenover staan aanvullende maatregelen (besparingen) van € 500 miljoen vanaf 2025. Voor deze maatregelen staat het Rijk aan de lat.

Dit betekent dat gemeenten voor jeugdzorg vanaf 2027 nog geen € 300 miljoen overhouden ter dekking van de huidige tekorten in de jeugdzorg. De resterende tekorten moeten door uitvoering van de hervormingsagenda en aanvullende maatregelen worden opgelost.

De uitvoering van de Hervormingsagenda zorgt voor veel onduidelijkheid en er zijn nog onvoldoende garanties dat bij tegenvallende financiële resultaten het rijk alsnog extra budget aan de gemeenten zal toekennen.

Dividend ZEH

De Zeeuwse gemeenten ontvangen de komende jaren significante dividenden vanuit de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH). Een gedeelte van dit dividend gebruiken gemeenten in 2024 voor het aflossen van de lening voor het verkrijgen van de Evides aandelen. Na aflossing van deze lening is de verwachting dat Zeeuwse gemeenten 124 miljoen euro in 2024 overhouden. De verwachting is dat er ongeveer 100 miljoen in 2025 en 2026 beschikbaar is voor dividend uitkeringen. Het zijn inschattingen die sterk afhankelijk zijn van de prijsontwikkelingen op de energiemarkt. Het definitieve dividend wordt jaarlijks in de aandeelhoudersvergadering vastgesteld. Dividend opbrengsten zijn in beginsel incidenteel, maar het is verstandig om deze dusdanig in te zetten dat deze leiden tot structurele opbrengsten.

We concluderen dat gemeenten de begroting voor 2024 nog relatief eenvoudig sluitend hebben kunnen vaststellen maar dat vanaf 2026 de financiële positie van de gemeenten sterk gaat verslechteren. De nieuwe normeringsmethode en de verdere invoering van de herverdeling binnen het gemeentefonds speelt hier een substantiële rol. Het is daarom belangrijk dat gemeenten snel meer duidelijkheid krijgen over de toekomstige middelen vanuit het gemeentefonds.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten van Zeeland,

drs. J.M.M. Polman
Voorzitter

drs. M.C.J. Franken
Secretaris-algemeen directeur

Bijlagen:

1. Kerncijfers Zeeuwse gemeenten 2024

Noem in uw contact met ons steeds het zaaknummer. Dit staat bovenaan deze brief.